

תורה אור • פרשת שמות • מאמר 7

ביאור על הני"ל

הסבר על האמור לעיל

ישראל והתורה, כל אחד מהם גבוה מן האחר מנקודת מבט אחרת. כפי שהם למעלה, התורה והמצוות נעלות מישראל; אך הן ירדו לעולם הזה כזרעים חסרי טעם, ורק ישראל — ה"ארץ" שהביטול שלה הוא כוח הצמיחה — יכולים להצמיח בגילוי את התענוג האלוקי הגנוז בהן, בשלמותו לעתיד לבוא.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

[/likuteitorah.com/he/torah-ohr/shemos/7](https://likuteitorah.com/he/torah-ohr/shemos/7)

הנקודה

ישראל והתורה, כל אחד מהם גבוה מן האחר מנקודת מבט אחרת. כפי שהם למעלה, התורה והמצוות נעלות מישראל; אך הן ירדו לעולם הזה כזרעים חסרי טעם, ורק ישראל — ה"ארץ" שהביטול שלה הוא כוח הצמיחה — יכולים להצמיח בגילוי את התענוג האלוקי הגנוז בהן, בשלמותו לעתיד לבוא.

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

מאמר זה מסביר את שורשו של המאמר שלפניו. הוא פותח בסתירה: העובדה שישראל קשורים לתורה מציבה את התורה מעל ישראל, ואילו התורה ככלה וכיבול, וישראל כ"ראשית תבואתו", מציבים את ישראל מעליה. התשובה מתחילה מדברי הגמרא "נס אחרון גדול מן הראשון": ההתהוות מאין ליש היא הסדר הטבעי, ואילו העלאת היש אל האין מנוגדת לו; כוח זה שייך לישראל, "ארץ חפץ". המצוות ירדו כזרעים חסרי טעם, הטומנים בתוכם את התענוג העליון; נשמות ישראל, ששורשן במלכות ומהותן ביטול, הן הארץ שכוח הצמיחה שלה מצמיח את הזרע, כשם שהאם מוציאה אל הגילוי את מה שטיפת האב מכילה בהעלם. לשם כך דרוש אור מלמעלה. הפרי השלם יופיע לעתיד לבוא, כאשר האור המקיף הנוכחי יימשך פנימה ואור גדול יותר יחיה את המתים. נמצא שישראל נעלים מן התורה כפי שהיא זרועה למטה, ואילו התורה נעלית כפי שהיא למעלה. המאמר מסתיים ביעקב כחומר, בישראל כצורה, וביראת חטא כיסוד לחכמה המתקיימת.

מבנה

1	השאלה	2-11
	מאמר אחד של חז"ל מציב את התורה מעל ישראל; התורה ככלה, התלמיד חכם כ"בעלה", וישראל כ"ראשית תבואתו" מציבים את ישראל מעל התורה.	
2	מיש לאין	7-31
	ההתהוות מאין ליש היא הסדר הטבעי; העלאת היש אל האין היא פלא גדול יותר. ישראל, "ארץ חפץ", ששורשן במלכות ובביטול שבה, הם הארץ המצמיחה את זרע המצוות, ואתכפיא שלהם היא התאפקות גם בדברים המותרים.	
3	הזרע נקלט	11-81
	כשם שטיפת האב מקבלת צורה ברחם האם, כך המצוות, ששורשן ברצון העליון, מתגלות באמצעות קליטתן בישראל. לשם כך דרוש אור מלמעלה ("תשתבח" במובן של "תאיר"), ואת התורה יש ללמוד כך שתהיה באמת "בידוי".	
4	שני סוגים של אור מקיף	16-121
	תחיית המתים תבוא על ידי גילוי סובב כל עלמין. הסובב של היום הוא מקיף שיש לו זיקה לפנימי, כמו מניין המעורר אדם אחד ולא אדם אחר; לעתיד לבוא המקיפים הנוכחיים יימשכו פנימה ויתגלו שמים חדשים — אור המגיע גם למתים וצומח מן המצוות.	
5	לבושים ופירות; התשובה	19-171
	המצוות הן כעת לבושים וזרעים המעלימים את טעמם, ובהמשך יהיו פירות שטעמם יתגלה. כפי שהן למעלה, הן כלי "רחב" לאין סוף. נמצא שישראל נעלים מן התורה כפי שהיא זרע למטה, ואילו התורה נעלית מישראל כפי שהיא למעלה.	

יעקב, העקב והקול המחבר, הוא ההשתרשות והחומר; ישראל, "לי ראש", הם הלכלוב והצורה הגלויה. יראת חטא, הביטול של "ארץ חפץ", היא המאפשרת לחכמה להתקיים.

מושגים

כוח הצמיחה כח הצומח

כוחה של הארץ להצמיח מן הזרע פרי הדומה לו. במאמר זהו כוחן של נשמות ישראל, ששורשן במלכות דאין סוף, להביא לידי גילוי את התענוג הגנוז במצוות.

זרע גרעין

דבר הטומן בתוכו בהעלם את הפרי כולו, אך אין לו טעם משל עצמו: דימוי למצוות ולתורה כפי שירדו לעולם הזה, כגון ציצית של צמר או תפילין של קלף.

ביטול היש לאין ביטול היש לאין

עליית המציאות הנבראת בחזרה לאלוקות, ההפך מן הבריאה "יש מאין". היא מנוגדת לסדר הטבעי, והיא ה"חפץ" של היש ישראל יקיימו.

אתכפיא אתכפיא

כפיית האדם את עצמו, כאן גם בדברים המותרים. זהו הביטוי המעשי לביטול של מלכות, "ארץ חפץ", ול"יראת חטא" המאפשרת לחכמה להתקיים.

קליטה קליטה

השתרשות הזרע בארץ או ברחם. התורה והמצוות צריכות להיקלט בנפש, והלימוד צריך להיות "בידור", כדי שיוכלו לצמוח.

אור מקיף מקיף

אור שנשאר מעבר למה שהוא משפיע עליו. סוג אחד קשור לפנימי ומאיר בו; הסוג הכללי מקיף במידה שווה ואינו נכנס פנימה. הסוכב כל עלמין של היום הוא מן הסוג הראשון; לעתיד לבוא יתגלה אור גדול יותר.

יעקב וישראל יעקב וישראל

יעקב (יו"ד ועקב, "עקב") הוא ההשתרשות, המדרגה האמצעית המחברת והחומר של הדברים, ההתהוות יש מאין; ישראל ("לי ראש") הם הלכלוב, הצורה והאור הגלוי.

קטע 1 • 11-2

השאלה

1 ביאור על הנ"ל

ביאור על האמור לעיל

הכותרת מציינת שמאמר זה הוא ביאור, כלומר "הסבר", למאמר שקדם לו. לקוטי תורה, המצוטט בהערות לפסוק 3, מתייחס אליו כאל "הביאור על [הפסוק] 'כימים הבאים יכה שורש יעקב'".

2 להבין שרש הדברים. הנה ג' קשרי¹ מתקשרין² ישראל באורייתא כו' שמדרגת התורה היא למעלה מ־ישראל והרי התורה נקראת בשם בחי' כלה³

כדי להבין את שורש הדברים: הנה, "שלושה קשרים קשורים זה בזה: ישראל לתורה" וכו', ומשמעות הדבר שמדרגת התורה גבוהה מ־ישראל. ואף על פי כן, התורה נקראת בשם בחינת כלה,

אדמו"ר הזקן מבקש להסביר את שורש הרעיונות שבמאמר הקודם, והוא מציג סתירה בין דברי חז"ל. האמירה שישראל קשורים לתורה, ודרכה לה', מציבה את התורה מעל ישראל; אך התורה גם נמשלה לכלה, ומשמעות הדבר היא שישראל, החתן, הם הצד הנעלה יותר.

כמארז"ל אל תקרי מורשה⁴ אלא מאורשה⁵ כו' ונקי העוסק בתורה בעל תורה מארי דאורייתא⁶ כו' וכתוב קדש ישראל לה' ראשית תבואתה⁷ כו'

כפי שאמרו חז"ל: "אל תקרי מורשה אלא מאורשה" וכו'. ומי שעוסק בתורה נקרא "בעל תורה", "מארי דאורייתא" וכו'. ונאמר: "קודש ישראל לה', ראשית תבואתה" וכו',

חז"ל קוראים את הפסוק "תורה ציווה לנו משה מורשה קהילת יעקב" כאילו כתוב "מאורשה", כלומר מאורסת, ובכך התורה נעשית כלתם של ישראל. תלמיד חכם נקרא גם "בעל תורה"; המילה "בעל" פירושה גם בעל־הבית וגם בעלה של אישה, ולכן מי שלומד תורה הוא כביכול בעלה. ראייה שלישית היא הפסוק המכנה את ישראל "ראשית תבואתה", והוא מוסבר בחלק הבא.

כי התורה נקי בשם בחי' לחם כמ"ש לכו לחמו בלחמי⁸ וגם נקראת בשם יין תבואת הכרם⁹ ונקי שמן¹⁰ דזית נמי אקרי תבואה¹¹ כו'.

שהרי התורה נקראת בשם בחינת לחם, כמו שנאמר: "לכו לחמו בלחמי"; היא נקראת גם בשם יין, תבואת הכרם, וכן בשם שמן, שהרי גם הזית נקרא תבואה וכו'.

התורה מכונה בשמות של תבואה: לחם ("לכו לחמו בלחמי"), יין, יכול הגפן, ושמן, שכן חז"ל מונים גם את הזית בכלל "תבואה". אם ישראל הם "ראשית" התבואה הזאת, כלומר מקורה, נראה שישראל נעלים מן התורה — היפך האמירה הראשונה.

קטע 2 • 31-7

מיש לאין

3 והענין הוא דארוז"ל מן שמיא מיהב יהבי¹² מישקל לא שקלי וגדול הנס האחרון כו'.

והענין הוא, שחכמינו ז"ל אמרו: "מן השמים נותנים, אך אינם לוקחים בחזרה", וכן: "הנס האחרון גדול יותר" וכו'.

התשובה פותחת בסיפור מן התלמוד: בני ביתו של חכם, שהיו עניים מאוד, קיבלו מן השמים רגל של שולחן זהב, ולאחר מכן, בעקבות תפילתו, היא נלקחה בחזרה. חכמינו ז"ל העירו שהנס השני גדול מן הראשון, שכן מן השמים נותנים אך אינם לוקחים בחזרה.

כי הנס הראשון שנתנו לו זהב מן השמים אינו גדול כ"כ שכך הוא סדר ההשתלשלות להיות יורד למטה עד שיורד מרוחניות לגשמיות

שהרי הנס הראשון, שבו ניתן לו זהב מן השמים, אינו גדול כל כך, משום שכך הוא סדר ההשתלשלות: לרדת למטה, עד שהדבר יורד מרוחניות לגשמיות,

ירידת זהב מן השמים אינה מפליאה כל כך, משום שהכיוון הטבעי של השתלשלות הוא כלפי מטה. כל דבר גשמי מקבל את קיומו ממקור רוחני שמעליו.

כי אין לך עשב¹³ שאין לו מזל¹⁴ והמזל הוא רוחני ונמשך מאין ליש. משא"כ הנס האחרון להתעלות מיש לאין הוא נפלא ביותר¹⁵ נגד הדרגת ההשתלשלות.

שהרי אין לך עשב שאין לו מזל, והמזל הוא רוחני ונמשך מאין ליש. אבל הנס האחרון, שבו הדבר עולה מיש לאין, נפלא ביותר, בניגוד לסדר ההדרגתי של ההשתלשלות.

כפי שאומרים חכמינו ז"ל, לכל עשב יש מזל — כוח רוחני שמעליו, שממנו נמשכת חיותו — "מאין ליש". הנס השני, שבו הזהב עולה בחזרה, מנוגד לסדר הזה כולו: זו תנועה מיש לאין, ולכן היא מפליאה הרבה יותר.

4 ובחי זו אינה אלא בישראל דוקא וכמ"ש כי תהיו אתם לי ארץ חפץ.¹⁶ פ"י חפץ ורצון שלמעלה שיהיה ביטול היש לאין וחפץ זה תהיו אתם לי כו'.

בחינה זו קיימת דווקא בישראל, כמו שכתוב: "כי תהיו אתם לי ארץ חפץ". כלומר, החפץ והרצון שלמעלה הוא שתהיה התבטלות היש לאין, וחפץ זה — "תהיו אתם ליי" וכו'.

הכוח הזה להעלות את היש לאין שייך דווקא לישראל, שהנביא מכנה "ארץ חפץ". ה"חפץ" הוא רצונו של ה' שהמציאות הנבראת תבטל אליו, וישראל הם שצריכים להיות החפץ הזה.

דהנה כנסיי מקור נשיי נקרא בשם ארץ שיש בה כח הצומח להצמיח כל פרי למינהו עיי אשר זרעו בו על הארץ¹⁷

הנה כנסת ישראל, מקור נשמות ישראל, נקראת בשם "ארץ", מפני שיש בה כוח הצמיחה להצמיח כל פרי למינו, באמצעות "אשר זרעו בו על הארץ".

כנסת ישראל היא המקור הכללי של כל נשמות ישראל. היא נקראת "ארץ", משום שכמו הארץ יש בה כוח צמיחה, הגורם לכל זרע להצמיח פרי ממנו.

והנה בהגרעין אין בו טעם ומתיקות אלא הוא כעץ בעלמא וגם בכח הצומח אין בו תמונת הפרי

והנה, בגרעין אין טעם ומתיקות; הוא דומה לעץ בלבד. וגם בכוח הצמיחה אין דמות של הפרי,

המשל נבחן מקרוב. לגרעין אין טעם או מתיקות משלו; הוא דומה לחתיכת עץ. גם בכוח הצמיחה של הארץ אין צורה של פרי מסוים.

שהרי נצמח ממנו כל פרי לפי הגרעין הנזרע חטה ושעורה וגפן וא"כ מוכרח שאין בו בחי חטה דא"כ לא היה נצרך להזריע

שהרי ממנו צומח כל פרי בהתאם לגרעין שנזרע — חיטה, שעורה או גפן. ואם כן, מוכרח שאין בו בחינה של חיטה, שאם לא כן לא היה צורך לזרוע.

ההוכחה לכך שאין בארץ עצמה צורה של פרי היא שאותה ארץ מצמיחה חיטה, שעורה או ענבים, בהתאם למה שנזרע בה. אילו כבר הייתה בה חיטה, לא היה צורך לזרוע חיטה.

אלא שעיי התאחדות הגרעין שיש בו בהעלם תמונת הפרי¹⁸ עם הארץ עיי מתלבש בו כח הצומח להצמיח בדומה לגרעין.¹⁹

אלא שעל ידי התאחדות הגרעין, שיש בו בהעלם דמות של הפרי, עם הארץ, מתלבש בו כוח הצמיחה כדי להצמיח [פרי] הדומה לגרעין.

לכן דרושים שני שותפים להצמחת הפרי. הגרעין מכיל את צורת הפרי בהעלם, והארץ מספקת את כוח הצמיחה; כאשר הגרעין מתאחד עם הארץ, כוח זה מתלבש בו ומצמיח פרי הדומה לו.

5 וכך הוא הענין המצות שנשתלשלו וירדו למטה עד שנעשה כדמות הגרעין שאין בו טעם כמו ציצית מצמר ותפילין מקלף כוי

כך גם המצוות: הן השתלשלו וירדו למטה, עד שנעשו כדוגמת גרעין שאין בו טעם, כגון ציצית מצמר ותפילין מקלף וכוי.

המצוות פועלות באותו דפוס. לאחר שהשתלשלו דרך כל העולמות, הן הגיעו לעולם הזה בצורה שנראית חסרת טעם, כמו גרעין: הציצית עשויה צמר פשוט והתפילין עשויות קלף, ואין בחפצים הגשמיים עצמם דבר שמגלה את משמעותם האלוקית.

אך מ"מ יש בהם ענג העליון וע"י ישראל העושים ומקיימים המצות נצמח ונגדל ענג העליון להיות בגילוי.

אך אף על פי כן, התענוג העליון נמצא בהן, ובאמצעות ישראל, העושים את המצוות ומקיימים אותן, התענוג העליון צומח וגדל עד שהוא מתגלה.

ובכל זאת, התענוג העליון טמון בהן — התענוג של ה' עצמו בקיום המצווה. כשיהודים מקיימים את המצוות, התענוג הזה "צומח" וגדל עד שהוא מתגלה, כמו שהאדמה מצמיחה פרי מתוך גרעין.

6 והיינו לפי שישראל הם בבחי' ארץ בחי' מלכות שכל הי"ס נמשכים בה שהוא בחי' בטול בחי' אתכפייא ואתהפכא כו'.

וזהו משום שישראל הם בבחינת ארץ, בחינת מלכות, שאליה נמשכות כל עשר הספירות; בחינה זו היא ביטול, בחינת אתכפייא ואתהפכא וכו'.

ישראל יכולים לעשות זאת משום שהם בבחינת "ארץ", שהיא מלכות, האחרונה בספירות, שאליה נמשכות כולן. טבעה של מלכות הוא ביטול, ובעבודת האדם הוא מתבטא באתכפייא — ריסון הנטיות — ובאתהפכא — הפיכתן.

ואין פי' אתכפייא על רע גמור כי האומר אחטא כו'²⁰ אין מספיקין בידו כו'. אלא במותר לך²¹ כו' שהוא בחי' בטול היש לאין שהוא נעלה מבחי' יש מאין.

ואתכפייא אינה מתייחסת לרע גמור, שהרי "האומר אחטא וכו' אין מספיקין בידו וכו'". אלא היא מתייחסת ל"מותר לך וכו'", בחינת ביטול היש לאין, שהיא נעלית מבחינת יש מאין.

אתכפייא כאן אינה עוסקת ברע גמור: כשמדובר בחטא של ממש, אי אפשר לסמוך על כך שאפשר יהיה לתקן אותו אחר כך, שהרי חכמים אומרים שמי שאומר "אחטא ואשוב" אין נותנים לו את האפשרות לשוב. אתכפייא פירושה להתאפק גם בדברים המותרים, ברוח הוראת חכמים "קדש עצמך במותר לך"; זהו ביטול היש לאין, הנעלה מבחינת יש מאין שבבריאה.

7 וזהו שרש ומקור נשמות ישראל. ולכן ע"י קליטת הגרעין דתורה ומצות בנשמות ישראל שיש בהם כח הצומח בחי' נעוץ סופן בתחלתן²² מלכות דא"ס נצמח ונגלה הענג העליון שבמצות להיות בגילוי.

וזהו השורש והמקור של נשמות ישראל. לכן, כאשר זרע התורה והמצוות נקלט בנשמות ישראל, שיש בהן כוח הצמיחה — הבחינה של "סופן נעוץ בתחילתן", מלכות אין סוף — התענוג העליון שבמצוות צומח ומתגלה, ונעשה גלוי.

אם כן, הביטול הוא שורשן של נשמות ישראל. כאשר "זרע" התורה והמצוות נקלט בנשמות, כוח הצמיחה שבהן — מלכות אין סוף — מצמיח ומגלה את התענוג העליון הגנוז במצוות. מלכות זו מתוארת כ"סופן נעוץ בתחילתן": הדרגה האחרונה נטועה בדרגה הראשונה ממש, ולכן הנמוך ביותר יכול לחשוף את מה שהעליון ביותר מכיל.

ולכן נקראת כנ"י בשם אשה יראת²³ ה' כי בחי' הבטול הוא בחי' היראה ופחד ה' לנגד עיניו.

לכן כנסת ישראל נקראת "אשה יראת ה'", שכן בחינת הביטול היא בחינת היראה, ויראת ה' עומדת לנגד עיניו.

זו גם הסיבה שכנסת ישראל נקראת "אשה יראת ה'". הביטול מתבטא ביראה, בחיים מתוך "יראת ה' לנגד עיניו"; זו היראה שהפסוק משבח.

קטע 3 • 81-11

הזרע נקלט

8 והנה עיקר יצירת והתהוות הולד הוא מטפת האב מזריע לובן²⁴ שממנו עצמות וגידין²⁵ כו'.

והנה, עיקר התהוותו של הילד הוא מטיפת האב, ש"זרע לובן, שממנו העצמות והגידים" וכו'.

משל נוסף, מהתהוותו של ילד. הגמרא מלמדת שהאב "זרע לובן", שממנו מתהווים העצמות והגידים, ולכן עצמותו של הילד באה מן האב.

אלא שע"י שהייה בבטן אמו אוכל ממה שאמו אוכלת²⁶ כו' יוצא מההעלם אל הגילוי בכל אבריו מה שהי' בתחלה בהעלם בטפת האב.

אלא שעל ידי שהייתו בבטן אמו, [שבה] "הוא אוכל ממה שאמו אוכלת" וכו', הוא יוצא מההעלם אל הגילוי בכל איבריו: מה שהיה בתחילה בהעלם בטיפת האב.

בטיפת האב כל זה קיים רק בכוח ובהעלם. במהלך החודשים שבהם הילד נמצא בבטן אמו, שם, כדברי חז"ל, הוא "אוכל ממה שאמו אוכלת", הוא מתפתח איבר אחר איבר ויוצא אל מציאות גלויה.

9 וכמו"כ הוא ענין המצות שרשם למעלה הוא רצון העליון וירדו למטה ברכוי השתלשלות להיות

בכחי גרעין תר"ך עמודי אור

כך גם ענין המצוות: שורשן למעלה הוא הרצון העליון, והן ירדו למטה בריבוי שלבי השתלשלות, עד שהיו בבחינת גרעין — 620 עמודי אור,

המצוות דומות לטיפת האב: שורשן הוא רצונו העליון של ה', והן ירדו דרך שלבים רבים של העולמות עד שהגיעו למצב של "גרעין". הן 620 "עמודי אור" — 613 מצוות התורה ושבע מצוות חכמים; 620 הוא גם הגימטריה של כתר, בחינת הרצון האלוהי.

כמו העמוד שמחבר מעלה ומטה וע"י הקליטה שנקלטו בישראל שיש בהם כח הצומח נצמח גילוי המצוות כמו שהן למעלה.

כמו עמוד המחבר בין מעלה למטה. וכאשר המצוות נקלטו בישראל, שיש בהם כוח הצמיחה, צומחת ומתגלית המצוות כפי שהן למעלה.

כמו עמוד, כל מצווה מחברת בין מעלה למטה. כאשר המצוות נקלטות בישראל, שנשמותיהם ניחנו בכוח הצמיחה, הן גדלות עד שהן מתגלות כפי שהן באמת למעלה.

10 וזהו אשה יראת ה' היא תתהלל²⁷ לשון כהלו נרו²⁸ כו' הללו י"ה שטעם אמירת פסוקי דזמרה קודם ק"ש

וזהו [פירוש] "אשה יראת ה' היא תתהלל": לשון "כהלו נרו" וכו', [וכמו] "הללו י"ה". והטעם לאמירת פסוקי דזמרה קודם קריאת שמע

את הפסוק "אשה יראת ה' היא תתהלל" קוראים כאן בדרך חדשה: המילה "תתהלל" קשורה לשורש של "בהלו" — כלומר, כשנרו האיר — ולכן אפשר להבינה גם במשמעות של "היא תואר באור". אותו שורש מופיע ב"הללו י"ה", הנקרא כאן במשמעות של "האירו את י"ה"; כך מוסבר סדר תפילות הבוקר.

כי ק"ש ואהבת ה' הוא מחמת התבוננות בפסוקי דזמרה שהוא ספור שבחיו של מקום יוצר משרתים ואשר משרתיו כו' וצריך להאיר ולהלל התבוננו' בחי' י"ה מלמעלה.

הוא שקריאת שמע ו"ואהבת" שבה נובעות מהתבוננות בפסוקי דזמרה, שהם סיפור שבחיו של מקום: "יוצר משרתים ואשר משרתיו" וכו'. ויש להאיר ולהפיץ את אור ההתבוננות, בחינת י"ה, מלמעלה.

האהבה לה', שעליה מצווה קריאת שמע במילים "ואהבת", נולדת מההתבוננות בגדולת ה' בפסוקי דזמרה — המזמורים הנאמרים לפניו, המספרים את שבחיו. המילים "יוצר משרתים" מופיעות בברכה שלפני קריאת שמע, המשבחת את ה' באותו אופן. עם זאת, יש להאיר מלמעלה את ההתבוננות עצמה, בחינת י"ה — האותיות המסמלות את חכמה ובינה, המוחין.

11 וזהו הללו יה ועשרה הללויה להלל מלמעלה מעלה עד רום המעלו' וכך הוא בענין ישראל שנק' אשה

יראת ה' שצריכה להתהלל ולהאיר מלמעלה בכדי להיות בהן בחי' קליטה,

וזהו [פירוש] "שבחו את ה'", ועשר פעמים "הללויה": להאיר ממעלה למעלה, עד לגבהי הגבהים. וכך גם בענין ישראל, שנקראים "אשה יראת ה'": יש להאיר אותם ולהאיר בהם מלמעלה, כדי שתהיה בהם בחינת קליטה.

ההללויה הרבות, עשר במספר, מבטאות את אותו רעיון: המשכת אור מן הגבהים הנעלים ביותר. כך גם ישראל, "האשה יראת ה'", צריכים להיות מוארים מלמעלה; רק אז יוכלו זרעי התורה והמצוות להיקלט בהם ולצמוח.

וכן בענין התורה אשרי מי שבא לכאן²⁹ ותלמודו בידו הוא ג"כ על דרך זה כי התורה ג"כ ירדה מלמעלה למטה להיות בחי' גרעין וכדי להיות בחי' קליטה צריך להיות תלמודו בידו דוקא כנ"ל:

וכך גם בענין התורה: "אשרי מי שבא לכאן ולימודו בידו" — גם זה על דרך זו, שכן גם התורה ירדה מלמעלה למטה ונעשתה בבחינת גרעין; וכדי שתהיה בחינת קליטה, לימודו צריך להיות בידו דוקא, כפי שהוסבר לעיל.

כך גם התורה, שירדה ונעשתה בבחינת גרעין. חז"ל אומרים: "אשרי מי שבא לכאן ולימודו בידו" — רק לימוד שנקלט באמת ונמצא "בידו" יכול להכות שורש ולצמוח.

קטע 4 • 121-16

שני סוגים של אור מקיף

12 והנה כתיב אור זרוע לצדיק³⁰ שאור תורה ומצות הוא כעת בבחי' זריעה ולעתיד יהי בבחי' גילוי בבחי' פרי ומלאו פני תבל תנובה³¹ כו'.

והנה נאמר: "אור זרוע לצדיק": אור התורה והמצוות נמצא כעת בבחינת זריעה, ולעתיד לבוא יהיה בבחינת גילוי, בבחינת פרי — "ומלאו פני תבל תנובה" וכו'.

המאמר פונה כעת אל העתיד. "אור זרוע לצדיק": בהווה אור התורה והמצוות דומה לזרע שנזרע, ולעתיד לבוא הוא יופיע כפרי, כפי שאומר הנביא: "ומלאו פני תבל תנובה".

דהנה תחית המתים שיהיה לעתיד הוא ע"י גילוי בחי' סובב כל עלמין וקמ"י כחשיכה כאורה³² כו'. שהרי תחיית המתים שתהיה לעתיד לבוא תהיה באמצעות גילוי בחינת סובב כל עלמין, ולפניו "כחשיכה כאורה" וכו'.

תחיית המתים תבוא באמצעות גילוי סובב כל עלמין, האור הגדול מכדי להיכנס אל תוך העולמות. לפניו "כחשיכה כאורה", ולכן אור זה יכול להגיע גם אל השוכבים בחשכת המוות.

אך הנה גם כעת הוא בחינת סוכ"ע. וא"כ מהו זה התוספת והעילוי שיהי לעתיד. והענין כי ממלא כל עלמין וסוכ"ע הם בחי' מקיפים ובחי' פנימיים³³.

אך הנה גם כעת קיימת בחינת סובב כל עלמין. ואם כן, מהי התוספת והמעלה שתהיה לעתיד לבוא? והענין הוא שממלא כל עלמין וסוכ"ע הם בחינת מקיפים ובחינת פנימיים.

אבל סובב כל עלמין קיים גם כעת, ולכן עולה השאלה מה יהיה החידוש לעתיד לבוא. התשובה מתחילה בהבחנה בין מקיפים — אורות שנותרים מחוץ לדבר ואינם נכנסים לתוכו — ובין פנימיים, אורות שנכנסים לתוכו; סובב כל עלמין הוא אור מקיף, וממלא כל עלמין הוא אור פנימי.

13 והנה יש ב' בחי' מקיפים הא' הוא מה ששייך לפנימי ומאיר בו שהארה זו הוא מחי' אותו והב'

והנה יש שתי בחינות של אורות מקיפים. הראשונה היא בחינת השייכות לפנימי ומאירה בו, כך שהארה זו מעניקה לו חיות. והשנייה

יש שני סוגים של אור מקיף. הראשון נשאר מחוץ לפנימי, אך שייך אליו ומאיר בו, והארתו מעניקה לפנימי חיות.

הוא מקיף הכללי שמקיף בהשוואה אחת ואינו מאיר בפנימי כלל.³⁴ וכמארז"ל אכל בי עשרה שכינתא שריא³⁵ בבחי' מקיף כו'.

היא המקיף הכללי, המקיף את הכול באופן שווה ואינו מאיר כלל בפנימי. וכמאמר חז"ל: "על כל בי עשרה שכינתא שריא" — בבחינת מקיף וכו'.

הסוג השני הוא המקיף הכללי, המקיף את הכול בשווה ואינו מאיר כלל בפנימי. מאמר חז"ל שהשכינה שורה על כל קבוצה של עשרה הוא דוגמה למקיף: השכינה שורה על הקבוצה כולה ומקיפה אותה.

14 והנה יש מתפעל כשמתפלל בעשרה או כשרואה שחבירו מתפלל בכוונה מתפעל גם הוא להתפלל יותר מרגילותו שכוונת חבירו בתפלתו אצלו הוא בחי' מקיף ואינו נכנס בו בבחינת פנימית עכ"ז הוא מתפעל והוא בחי' מקיף המאיר בפנימי.

והנה יש אדם שמתעורר כשהוא מתפלל במניין, או כשהוא רואה את חברו מתפלל בכוונה: גם הוא מתעורר להתפלל יותר מכפי שהוא רגיל. שכן כוונת חברו בתפלתו היא עבורו בבחינת מקיף, ואינה נכנסת בו בבחינת פנימיות; ובכל זאת הוא מתעורר. זוהי בחינת מקיף שמאיר בפנימי.

דוגמה לסוג הראשון: אדם המתפלל במניין, או רואה אדם אחר מתפלל בכוונה, מתעורר להתפלל ביתר רגש מכפי שהוא רגיל. כוונתו של האדם האחר אינה נעשית לחוויה פנימית שלו, ובכל זאת היא מעוררת אותו; זהו מקיף שמאיר בפנימי.

15 ויש שאינו מתפעל כלל והיינו שאין מאיר בו בפנימיות ונשאר בחי' מקיף הכללי שאינו מאיר כלל.

ויש מי שאינו מתעורר כלל; כלומר, האור אינו מאיר בפנימיותו, והוא נשאר בבחינת מקיף כללי, שאינו מאיר כלל [בפנים].

אדם אחר באותו מניין אינו מתרגש כלל. אצלו הנוכחות נשארת בבחינת מקיף כללי, הסובב אותו בלי להאיר בפנימיותו.

וכך יובן הדבר בבחי' סוכ"ע דעכשיו הוא בחי' מקיף וסובב השייך לפנימי סובב כל עלמין דייקא משא"כ לעתיד לבא³⁶ כתיב ונגולו כספר השמים.³⁷

כך אפשר להבין את העניין ביחס לבחינת סובב כל עלמין: כיום היא בחינת מקיף, סובב השייך לפנימי — סובב כל עלמין דווקא, כלומר, סובב את כל העולמות. אבל על העתיד לבוא נאמר: "והשמיים ייגולו כספר".

סובב כל עלמין כפי שהוא כיום הוא מהסוג הראשון: מקיף השייך לפנימי. עצם שמו, "סובב כל עלמין", מגדיר אותו ביחס לעולמות. על העתיד לבוא, לעומת זאת, ישעיהו מנבא כי "השמיים ייגולו כספר", והפסקה הבאה מסבירה את משמעות הדבר.

16 וגם נאמר כאשר השמים החדשים³⁸ והארץ החדשה וגו' ששמים בחינת מקיפים דכעת יגולו כספר להתלבש בבחי' פנימי ויתגלו מקיפי' ושמים חדשים ואז

ונאמר גם: "כאשר השמים החדשים והארץ החדשה" וגו': השמים, שהם בחינת המקיפים של הזמן הזה, ייגולו כספר כדי להתלבש בבחינת הפנימי, ויתגלו מקיפים ושמים חדשים. ואז,

ישעיהו מדבר גם על "השמים החדשים והארץ החדשה". המאמר מפרש את השמים של הזמן הזה כמקיפים של ימינו: הם "ייגולו", יימשכו פנימה ויהפכו לאור פנימי, ואז יתגלו מקיפים חדשים, שמים חדשים.

ע"י אור הגדול שהוא גם המתים שוכני עפר יחיו³⁹ לפי שלפניו כחשיכה כאורה⁴⁰ וכמשל האור והשלהבת היותר גדולה מאירה למרחוק ביותר.

באמצעות האור הגדול הוא יחיו גם המתים, שוכני עפר, משום שלפניו חושך כאור; וכמשל האור והשלהבת: ככל שהשלהבת גדולה יותר, כך אורה מאיר למרחוק יותר.

באמצעות האור הגדול הוא יחיו המתים, משום שלפניו חושך כאור. המשל הוא לשלהבת: ככל שהיא גדולה יותר, אורה מגיע רחוק יותר, וכך האור הגדול ביותר מגיע גם אל השוככים בעפר.

וגילוי ההוא שלעתיד הוא ע"י המצות שיעשו פרי למעלה וכמשל הוולד הגם שגידולו מן האשה.

והגילוי ההוא שלעתיד יבוא באמצעות המצוות, שיעשו פירות למעלה. והרי זה כמשל הוולד: אף שגידולו הוא מן האשה,

הגילוי העתידי ההוא יבוא מן המצוות, שפירותיהן נוצרים למעלה. המשל לוולד, הגדל בתוך אמו, מראה כיצד דבר שגדל באמצעות דבר אחר עשוי לעלות עליו.

כמארז"ל אוכל ממה שאמו אוכלת⁴¹ כו' עכ"ז אפשר שהולד יהי גדול במעלה מן האשה שהולד זכר הוא בחי' משפיע ואמו בחי' מקבל בחי' נוקבא כו':

כמאמר חז"ל: "אוכל ממה שאמו אוכלת" וכו', ואף על פי כן ייתכן שהוולד יהיה גדול במעלה מן האשה, שכן ולד זכר הוא בחינת משפיע, ואמו בחינת מקבל, בחינת נוקבא וכו'.

אף שהוולד ניזון מאמו, ייתכן שוולד זכר יהיה גדול ממנה. במונחים הקבליים שבהם משתמש המאמר, זכר ונקבה מבטאים את התפקידים של השפעה וקבלה, והמקבל נקרא נוקבא; הנקודה במשל היא שמה שגדל באמצעות המקבל עשוי להיות גדול מן המקבל.

קטע 5 • 171-19

לבושים ופירות; התשובה

17 וזהו שהמצות נקראים לבושים ובחיי פירות שהמצות כעת הם בבחינת גרעין והם בחינת לבושים המעלימים עד שנראה כאלו אין בהם טעם כלל ציצית מצמר כו'.

וזהו [הטעם לכך] שהמצוות נקראות לבושים וגם בחינת פירות: המצוות כיום הן בבחינת גרעין, והן בחינת לבושים שמסתירים, עד שנראה כאילו אין בהן טעם כלל — ציצית מצמר וכו'.

כך מוסבר מדוע המצוות נקראות גם "לבושים" וגם "פירות". כיום הן גרעינים ולבושים שמסתירים את מה שיש בהן, ולכן, למשל, נראה שלציצית העשויה מצמר אין טעם כלל.

משא"כ גילוי המצות כמו שיהיו לעתיד יהיו בבחי' פרי גילוי טעם ותענוג וכדפי' רש"י על פסוק ישקני מנשיקות פיהו^{42,43} שלע"ל יתגלה לנו טעמי התורה.

אבל גילוי המצוות כפי שיהיה לעתיד לבוא יהיה בבחינת פרי — גילוי של טעם ותענוג, כפי שפירש רש"י על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו": לעתיד לבוא יתגלו לנו טעמי התורה.

לעתיד לבוא המצוות יהיו בבחינת פירות, וטעמן ותענוגן יתגלו. רש"י כותב על הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו" שה' הבטיח להתגלות שוב לישראל ולפרש להם את סוד טעמי התורה. המילה "טעם" פירושה גם נימוק וגם טעם, ולכן הטעמים שיתגלו הם כטעם הפרי שיתגלה.

18 וזהו לכל תכלה ראיתי קץ⁴⁴ רחבה מצותך מאד פי' לכל תכלה⁴⁵ הוא בחי' השגות נשמות ומלאכים דבריאה יצירה עשייה יש קץ וגבול להשגתם לפי שהן בחי' נבראים ובע"ג⁴⁶

וזהו [פירוש] "לכל תכלה ראיתי קץ, רחבה מצותך מאד". פירוש "לכל תכלה" הוא בחינת ההשגה של נשמות ומלאכים בעולמות בריאה, יצירה ועשיה; להשגתם יש קץ וגבול, משום שהם נבראים ובעלי גבול.

הפסוק "לכל תכלה ראיתי קץ, רחבה מצותך מאד" מציב זה מול זה שני דברים. "לכל תכלה" מתייחס להשגת הנשמות והמלאכים בעולמות בריאה, יצירה ועשיה: כיוון שהם נבראים ובעלי גבול, גם להשגתם יש גבול.

משא"כ מצותך כמו שהן למעלה היא רחבה מאד רחבה הוא בחי' כלי קבול רחב לקבל בתוכו אור א"ס בלי גבול

אבל "מצותך", כפי שהמצוות הן למעלה, "רחבה מאד": "רחבה" פירושו כלי קיבול רחב, היכול לקבל בתוכו את אור אין סוף בלי גבול.

"מצותך", המצוות כפי שהן למעלה, היא "רחבה מאד". "רחבה" מתאר כלי רחב, היכול לקבל את אור אין סוף בלי גבול.

ולכן נאמר רחבה ולא אמר ארוכה כמו שנאמר בהתורה ארוכה מארץ מדה⁴⁷ והיינו לפי ששם מדבר בענין המשכות וירידות השתלשלות התורה למטה מטה

לכן נאמר "רחבה" ולא "ארוכה", כפי שנאמר על התורה: "ארוכה מארץ מדה". זאת משום ששם מדובר בהמשכות ובהורדות של התורה דרך השתלשלות, למטה ולמטה.

הפסוק אומר "רחבה" ולא "ארוכה", אף שהתורה נקראת "ארוכה מארץ מדה". "ארוכה" מתארת את ירידת התורה, הנמשכת שלב אחר שלב דרך השתלשלות, למטה ולמטה.

והוא בחי' אורך שמשלשל ויורד מטה מטה באורך וכאן מדבר במצות כמו שהן למעלה ומצותך דייקא קאמר רחבה כו':

וזהו בחינת אורך, הנמשכת ויורדת שלב אחר שלב, למטה ולמטה, לאורך. כאן, לעומת זאת, מדובר במצוות כפי שהן למעלה, ונאמר דווקא על "מצותך" שהיא "רחבה" וכו'.

אורך פירושו התפשטות כלפי מטה. הפסוק מדבר על המצוות כפי שהן למעלה, ולכן הוא מכנה דווקא את "מצותך" "רחבה": כלי קיבול לאור אין סוף, ולא קו של ירידה.

19 וזהו קדש ישראל לה' ראשית תבואתה⁴⁸ היינו מצד התלבשות התורה למטה בבחי' גרעין הרי מעלת ישראל הוא למעלה מן התורה

וזהו [פירוש] "ישראל קדושים לה'", ראשית תבואתו": כלומר, מצד התלבשות התורה למטה בבחינת גרעין, מעלתם של ישראל גבוהה ממעלת התורה,

כך מתיישבת השאלה שבפתיחה. "ישראל קדושים לה'", ראשית תבואתו" נאמר על התורה כפי שהיא מתלבשת למטה בבחינת גרעין; מנקודת מבט זו, ישראל נעלים מן התורה.

שהרי בישראל יש כח הצומח ונקראים ראשית תבואתה שהן הראשית שממנו נצמח ונגדל התבואה להיות בגילוי הטעם ותוספת ברבוי כו'.

שכן בישראל יש כוח הצמיחה, ולכן הם נקראים "ראשית תבואתו" — הם המקור שממנו התבואה צומחת וגדלה, עד שטעמה מתגלה והיא מתרבה בשפע וכו'.

בישראל מצוי כוח הצמיחה, ולכן הם נקראים "ראשית", המקור, "תבואתו": באמצעותם התבואה נובטת וגדלה, טעמה מתגלה והיא מתרבה.

משא"כ מצד התורה ומצות כמו שהן למעלה התורה מאד נעלה ממדרגת ישראל שישאל מתקשראן באורייתא כו'.

אבל מצד התורה והמצוות כפי שהן למעלה, התורה נעלית הרבה ממדרגתם של ישראל, שהרי "ישראל מתקשרים בתורה" וכו'.

אבל מנקודת המבט של התורה והמצוות כפי שהן למעלה, התורה נעלית הרבה מישראל, ולכן נכון לומר שישאל מתקשרים בתורה. כל אחת מן האמירות נכונה מנקודת המבט שלה.

קטע 6 • 201-22

יעקב וישראל

20 וזהו הבאים ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל⁴⁹ שהשרשה והצמיחה הוא בבחינת יעקב יו"ד עקב בריח התיכון כו'.

וזהו [הפירוש של] "לעתיד לבוא" יעקב ישורש, ישראל יציץ ופרח": ההשתרשות והצמיחה הן בבחינת יעקב, יו"ד עקב, בריח התיכון וכו'.

כעת מוסבר הפסוק שעליו מבוסס הביאור: "לעתיד לבוא, יעקב ישורש, ישראל יציץ ופרח". ההשתרשות והצמיחה שייכות ליעקב, שם הנדרש כיו"ד ועקב — החלק הנמוך ביותר בגוף. יעקב נקרא גם "בריח התיכון", הבריח שעבר בכל קרשי המשכן מקצה לקצה; זו בחינה מחברת המגיעה עד למטה.

ועיי' יציץ ופרח ישראל לי ראש⁵⁰ כו'. דהנה כתיב הקל קול יעקב⁵¹ שהקול מחבר ומביא הרוחניו להתגשם.

ועל ידי כך "ישראל יציץ ופרח": ישראל — לי ראש וכו'. שהרי כתוב: "הקול קול יעקב"; הקול מחבר ומביא את הרוחני לידי התגשמות.

מכוח השתרשותו של יעקב, "ישראל יציץ ופרח": אותיות ישראל הן "לי ראש", בחינת הראש והאור הגלוי. תפקידו של יעקב כמחבר מתבטא בפסוק "הקול קול יעקב", שכן הקול הוא המביא את הרוחני לידי צורה גשמית.

דהנה ארז"ל עינא ולבא תרין סרסורי דחטאה^{52,53} הן כי העין רואה והלב חומד⁵⁴ כו' לפי שבעין יש גידין ועורקי המוח ועיי' מתפעל במוחו⁵⁵ ומשם יורד ג"כ עיי' גידים ועורקים ללב ועדיין הוא רוחני חמדת הלב

שהרי אמרו חז"ל: "עינא ולבא תרין סרסורי דחטאה", שהעין רואה והלב חומד וכו'. זאת משום שבעין יש גידים ועורקים של המוח, ועל ידם המוח מתפעל; ומשם הדבר יורד, גם באמצעות גידים ועורקים, אל הלב, וחמדת הלב עדיין רוחנית היא.

כדי להראות כיצד הקול מחבר, המאמר מתחקה אחר תחילתו של רצון. חז"ל מכנים את העין והלב "שני סרסורי העבירה", שהרי העין רואה והלב חומד: באמצעות המעברים שבעין מתפעל המוח, ומשם עוברת ההתרשמות אל הלב, שבו הרצון עדיין רוחני.

ואח"כ מהבל הלב יורד ע"י קנה הלב לקנה הריאה ולריאה ומשם מתחלק ההבל ויוצא דרך ה' מוצאות הפה להיות בגילוי בדבור גשמי

לאחר מכן, מהבל הלב, הדבר יורד דרך קנה הלב אל קנה הריאה ואל הריאה, ומשם ההבל מתחלק ויוצא דרך חמשת מוצאות הפה, כדי להתגלות בדיבור גשמי.

לאחר מכן עובר הבל הלב דרך הקנה והריאות, ומתחלק בין חמשת מוצאות הפה; כך הוא נעשה לדיבור גשמי. הרצון הפנימי והרוחני נעשה דבר גשמי ונשמע.

ונמצא שהקול הוא מחבר גשמית ברוחנית וגם הנה בקול עצמו יש ג' בחינות אש ומים שהם כ' הפכים ובחינת רוח הוא המחברם.

נמצא שהקול מחבר את הגשמי עם הרוחני. יתר על כן, בקול עצמו יש שלוש בחינות: אש ומים, שהם שני הפכים, ובחינת רוח, המחברת ביניהם.

הקול הוא אפוא גשר בין הגשמי לרוחני. גם בקול עצמו יש שלושה יסודות: אש ומים, שהם הפכים, ורוח המחברת ביניהם. יסוד אמצעי ומחבר זה הוא מידתו של יעקב, כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

21 וזהו תפלות אבות תקנום⁵⁶ כו' ויעקב כלול משניהם כו'. וכמשל הרב המשפיע לתלמידו הנה כשמשפיע השכל

וזהו [הפירוש של] "התפילות תיקנו האבות" כו', ויעקב כולל את שניהם כו'. הדבר דומה למורה שמוסר לתלמידו רעיון: כשהוא מוסר את הרעיון

הגמרא אומרת שהאבות תיקנו את התפילות, ויעקב, השלישי שבהם, כולל את התכונות של אברהם ויצחק. המשל מראה מדוע נחוצה בחינת ביניים כזאת, הכוללת את שתי התכונות: מורה מוסר רעיון לתלמיד.

כמו שהוא אצלו לא יבין התלמיד כלל. וכן אם ימנע מלהשפיע. ולכך מוכרח להיות בחי' ממוצע הכלול משניהם.

כפי שהוא מצוי במחשבתו שלו, התלמיד לא יבין כלל; וכך גם אם יימנע מלמסור אותו. לכן מוכרח להיות בחינת ביניים הכוללת את שניהם.

אם המורה יעביר את הרעיון כפי שהוא במחשבתו שלו, התלמיד לא יבין דבר; ואם ימנע מלמסור אותו, גם אז התלמיד לא יקבל דבר. לכן נחוצה בחינת ביניים המשלבת נתינה עם צמצום.

וזהו תתן אמת ליעקב⁵⁷ ואין אמת אלא תורה^{58, 59} שהתורה היא ג"כ עד"ז יש בה מצות בבחי' העלאות ובבחי' המשכות.

וזהו [הפירוש של] "תיתן אמת ליעקב", ו"אין אמת אלא תורה": גם התורה היא באופן זה, ויש בה מצוות בבחינת העלאות ובבחינת המשכות.

זהו "תיתן אמת ליעקב": האמת היא התורה, וגם לתורה יש את מידתו של יעקב. אף היא כוללת את שני הכיוונים: מצוות בבחינת "העלאות", המעלות מלמטה, ובבחינת "המשכות", המביאות אור מלמעלה.

וזהו כה אמר⁶⁰ ה' בוראך יעקב כו'. יעקב בראך ישראל יצרך כו'. דהנה כתיב יוצר אור ובורא חשך⁶¹ כו'.

וזהו [הפירוש של] "כה אמר ה' בוראך יעקב" וכו': יעקב — "בראך", ישראל — "יצרך" וכו'. שהרי כתוב: "יוצר אור ובורא חושך" וכו'.

הפסוק בישיבה, "כה אמר ה' בוראך יעקב ויוצרך ישראל", מצמיד את יעקב לבריאה ואת ישראל ליצירה. פסוק אחר, "יוצר אור ובורא חושך", קושר את היצירה לאור ואת הבריאה לחושך, כפי שיוסבר בפסקה הבאה.

22 והנה ידוע שבכל דבר יש חומר וצורה⁶² שהחומר הוא עצם הדבר כמו שהוא הוא בחי' יעקב יו"ד עקב סדר השתלשלות הבריאה יש מאין.

והנה ידוע שבכל דבר יש חומר וצורה. החומר הוא עצם הדבר כפי שהוא; זוהי בחינת יעקב, יו"ד עקב — סדר השתלשלות הבריאה יש מאין.

בכל נברא יש חומר וצורה. החומר, עצם קיומו של הדבר, מקביל ליעקב, יו"ד עקב — עד העקב: הוא מעשה הבריאה יש מאין.

והצורה שהוא גילוי האור הוא בחינת ישראל ל"י רא"ש⁶³ וכמשל האבוקה הגדולה שמאירה למרחוק ביותר.

והצורה, שהיא גילוי האור, היא בחינת ישראל, לי ראש, בדומה לאבוקה גדולה המאירה למרחק רב ביותר.

הצורה, גילוי האור שבדבר, מקבילה לישראל, לי ראש — הראש. הדבר דומה לאבוקה גדולה שאורה מגיע למרחק.

וזהו מאמר רז"ל כל שיראת חטא קודמת לחכמתו⁶⁴ חכמתו מתקיימת⁶⁵ שע"י יראת חטא שהוא בחי' אתכפא בחי' ארץ חפץ. הנה ע"י זה חכמתו מתקיימת שהוא בחי' גילוי כו' וד"ל:

וזהו [פירוש] מאמר רז"ל: "כל שיראת חטא קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת". באמצעות יראת החטא שלו, שהיא בחינת אתכפא, בחינת "ארץ חפץ", חכמתו מתקיימת — בחינת גילוי כו'. וד"ל.

כך מתבאר המשנה: "כל שיראת חטא קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת". יראת החטא היא אתכפא, הביטול של "ארץ חפץ" — האדמה שבה הזרעים צומחים; כשהיא קודמת, החכמה, האור הגלוי, יכולה להתקיים.

בעבודה

המאמר מפיק את הוראתו מן המשנה: "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת". תחילה האדם עושה את עצמו "ארץ חפץ" באמצעות אתכפיה, כשהוא מתאפק גם בדברים המותרים; אז זרעי התורה והמצוות נקלטים בו, והתענוג הגנוז בהם יוצא מן ההעלם אל הגילוי. לימוד התורה צריך להיקלט באמת, כך ש"תלמודו בידו". וגם התפילה זקוקה לאור מלמעלה: אהבת ה' שבקריאת שמע צומחת מתוך ההתבוננות בשבחי ה' בפסוקי דזמרה.

שאלות לשיחה

1. מדוע העלייה מ"יש" ל"אין" היא פלא גדול יותר מן הירידה מ"אין" ל"יש"?
2. באיזה מובן המצוות דומות לזרע שאין לו טעם, ומה גורם לתענוג הגנוז בהן לצמוח?
3. במה שונה אתכפיה בעניינים מותרים מהימנעות מעבירה ממש, ומדוע היא נקראת ביטול היש לאין?
4. מה ההבדל בין מקיף שמאיר בפנימי לבין המקיף הכללי, וכיצד התפילה במניין ממחישה זאת?
5. כיצד ייתכן ששני הדברים נכונים: שישראל נעלים מן התורה, ושהתורה נעלית מישראל?

מקורות והפניות

הערות

פסקה 2

1 להבין... הנה ג' קשרי

לפי ההערה, תעתיק אחר וארוך יותר (הנחה) של המאמר נדפס שם. הוא נפתח כך: "להבין שורש הדברים הנ"ל, יובן בהקדים ביאור שני מאמרי רז"ל הסותרים זה את זה, כי לפעמים אמרו רז"ל ג' קשרים..."

הערות קה"ת

הנחה אחרת באריכות במאמרי אדה"ז נביאים ע"י פט מתחיל: "ולהבין שרשן של הדברים הנ"ל יובן בהקדים לבאר ב' מאמרים דחז"ל הסותרים זא"ז שלפעמים ארו"ל תלת קשרי...".

2 ג' קשרי מתקשרין

בווהר מדובר בשלוש מדרגות הקשורות זו בזו: הקדוש ברוך הוא, התורה וישראל. המאמר מפרש זאת כך שהתורה מוצבת בין ישראל לה', ולכן היא למעלה מישראל.

Zohar III, 73a זח"ג עג, א

הערות קה"ת

זח"ג עג, א. ראה הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בסה"מ תרנ"ז ע' כח בשוה"ג. וראה גם במאמרי אדה"א שמות ח"א ע' צט-ק.

3 והרי התורה נקראת בשם בחי' כלה

המשנה מפרשת את "יום חתונתנו" שבשיר השירים כיום שבו ניתנה התורה. הערת קה"ת מפנה לכך בהקשר של דימוי התורה ככלה.

Ta'anit 26b תענית כ"ו ב

הערות קה"ת

ראה תענית כו, ב. ראה רש"י ומצודת דוד בשו"ג, יא.

4 אל תקרי מורשה

התלמוד דורש את הפסוק "תורה צוה לנו משה מורשה" כ"מאורסה". המאמר מביא זאת כדי להראות שהתורה נקראת כלה.

Berakhot 57a:4 ברכות נ"ז א:ד'

הָבָא עַל אִמּוֹ בְּחֵלוֹם — יִצְפָּה לְבִינָה, שְׁנֹאֲמַר: "כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא". הָבָא עַל גְּעֵרָה מְאֻרְסָה — יִצְפָּה לְתוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר: "תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב", אֵל תִּקְרִי "מוֹרְשָׁה" אֶלָּא "מְאֻרְשָׁה". הָבָא עַל אֲחוּתוֹ בְּחֵלוֹם — יִצְפָּה לְחֻכְמָה, שְׁנֹאֲמַר: "אֲמַר לְחֻכְמָה אֲחִתִּי אֶת". הָבָא עַל אֵשֶׁת אִישׁ בְּחֵלוֹם — מוֹבָטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הָבָא. וְהִנֵּי מִיֵּלֵי דְלָא יָדַע לָהּ וְלָא תִרְהַר בַּהּ מְאֻרְתָּא.

Who dreams of having intercourse with his mother may hope for understanding; as it is said, "Yea, thou wilt call understanding 'mother'" (Prov. ii. 3). [Who dreams] of having intercourse with a betrothed maiden may hope for Torah, as it is said, "Moses commanded us a law [Torah], an inheritance of the congregation of Jacob" (Deut. xxxiii. 4) — read not morashah "an inheritance" but me'orasah "betrothed maiden." Who dreams of having had intercourse with his sister may hope for wisdom; as it is said, "Say unto wisdom, ... thou

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערות קה"ת

ברכות נז, א וש"נ.

5 אלא מאורשה

בתעתיק האחר של המאמר נאמר: "אלא מאורשה, שהתורה נקראת כלה, מאורשה, שהוא להיפך העניין", כלומר, להיפך מן האמירה שישאל קשורים לתורה.

הערות קה"ת

במאמרי אדה"ז נביאים ע"י פח: "אלא מאורסה שהתורה נק' בחי' כלה כלה מאורס' שזהו בהיפוך העניין".

6 מארי דאורייתא

הערות קה"ת מפנה לקטע זה בווהר שבו מופיע הביטוי "מארי דאורייתא", "בעלי התורה". המאמר משתמש בתואר זה כדי להראות שמי שלומד הוא אדונה של התורה.

Zohar III, 216a זח"ג רטז, א

הערות קה"ת

ראה זח"ג רטז, א. במאמרי אדה"ז שם: מארי משנה מארי קבלה שזה ישתנה לזה המאמר שהתורה נק' מאורס' כנ"ל אבל במאמר דישראל מתקשראן באורייתא הוא בהיפוך". ע"ש שמתחיל לבאר ענין השתלשלות אור ישר ואור חור.

7 קדש ישראל לה' ראשית תבואתה

הנביא מזכיר את מסירותם של ישראל במדבר: "קודש ישראל לה', ראשית תבואתה". המאמר מפרש את המילה "ראשית" כמקור שממנו צומחת התבואה, היא התורה, ולפי זה ישראל גבוהים מן התורה.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב':ג'

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַה' רִאשִׁית תְּבוּאָתָה כְּלֵאֲכָלֶיךָ יֵאָשְׁמוּ רָעָה תְּבֵא אֲלֵיָּהֶם נֶאֱמַר

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

ירמ' ב, ג.

8 לכו לחמו בלחמי

החכמה מזמינה: "בואו, אכלו בלחמי ושתו ביין מסכתי". המאמר מביא זאת כדי להראות שהתורה נקראת לחם, שהוא סוג של תבואה.

Proverbs 9:5 משלי ט':ה'

לְכוּ לֶחֶם בְּלַחְמִי וְשֵׁתוּ בַיִּין מִסְכָּתִי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have' mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערות קה"ת

משלי ט, ה.

רוחני שמעליו, מאין ליש.

Bereshit Rabbah 10:6 בראשית רבה י"ו:

בר סירה אמר: אלוה העלה סמים מן הארץ, בהם הרופא מרפא את המכה, ובהם הרוקח מרקח את המרקחת. אמר רבי סימון: אין לך כל עשב ועשב, שאין לו מזל ברקיע, שמכה אותו ואומר לו גדל, הדא הוא דכתיב (שם לח): הידעת חקות שמים אם תשים משטרו בארץ וגו'. לשון שוטר (שם י). התקשר מעדנות כימה, או מושכות כסיל תפתח. רבי חנינא בר פפא ור' סימון אמר: כימה מעדנת את הפירות, וכסיל מושך בין קשר לקשר. הדא הוא דכתיב (שם): התוציא מזרות בעתו ועיש על בניה תנחם. רבי תנחום בר חיאי ...

Bar Sira said: G-d produced drugs from the earth with which the physician heals the wound, and with which the pharmacist mixes his compounds.38:4. Rabbi Simon said: There is not a single blade of grass that does not have a constellation in the firmament that strikes it and says to it: 'Grow.' That is what is written: "Do you know the rules of the heavens? Will you establish its dominion [mishtaro] on earth?" (Job 38:33). It is an expression of being in charge [shoter]. "Will ... you tie the chains of

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

15 להתעלות מיש לאין הוא נפלא ביותר

לקוטי תורה מפנה בחזרה לפסקה זו. הוא מסביר שהירידה אל תוך הבריאה נועדה לשם העלייה מיש לאין, כך שגם היש יתבטל באור אין סוף; הבריאה מאין ליש היא הסדר הרגיל, ואילו הפיכת היש לאין היא דבר חדש, שינוי הטבע, ולכן היא מעוררת למעלה צחוק ושמחה.

הערת קה"ת

בלקוית פנחס עז, ג מציין לכאן.

פסקה 4

16 כי תהיו אתם לי ארץ חפץ

הנביא מביטח לישראל: "כי תהיו אתם ארץ חפץ"; בפסוק לא מופיעה המילה "לי", שהמאמר מוסיף בלשונו. המאמר מפרש את "חפץ" כרצון ה' לביטול היש לאין, ואת "ארץ" כאדמה המצמיחה זרעים.

Malachi 3:12 מלאכי ג'י"ב

ואשרו אתכם פליהגולם כיתיהו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות:

And all nations shall call you happy; For ye shall be a delightful land, Saith the L-RD of hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלאכי ג, יב.

17 אשר זרעו בו על הארץ

ביום השלישי לבריאה נאמר לארץ להוציא עצי פרי "אשר זרעו בו על הארץ". המאמר משתמש בביטוי הזה ביחס לפרי הצומח מזרע שבאדמה.

Genesis 1:11 בראשית א'י"א

ואמר אלקים תדשא הארץ דשא עשב מזרע זרע עץ פרי עשה פרי למינו אשר זרעו בו עליהארץ ויהיכן:

And G-d said: 'Let the earth put forth grass, herb yielding seed, and fruit-tree bearing fruit after its kind, wherein is the seed thereof, upon the earth.' And it was so

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 תבואת הכרם

התורה מדברת על "תבואת הכרם", ומכנה את יכול הכרם "תבואה". המאמר משתמש בביטוי כדי למנות את היין, שהוא כינוי נוסף לתורה, בין סוגי התבואה.

Deuteronomy 22:9 דברים כ"ב:ט'

לא תזרע פרמך כלאים פותקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הפרם:

Thou shalt not sow thy vineyard with two kinds of seed; lest the fulness of the seed which thou hast sown be forfeited together with the increase of the vineyard

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

10 בשם יין תבואת הכרם ונקי שמן

לפי ההערה, מובאות שם ראיות מן הפסוקים לכך שהתורה נקראת יין ושמן.

הערת קה"ת

ראה במאמרי אדה"א שמות סע"א שמביא ראייה מפסוקים.

11 דוית נמי אקרי תבואה

הערת קה"ת מפנה לעמוד זה בתלמוד, שבו נידונה הברכה על שמן זית. המאמר משתמש בכך שגם הוית נחשב לתבואה, כדי לכלול את השמן, שהוא כינוי נוסף לתורה, בין סוגי התבואה.

Berakhot 35b ברכות ל"ה ב

הערת קה"ת

ברכות לה, ב.

פסקה 3

12 מן שמיא מיהב יחבי

התלמוד מספר על רגל של שולחן זהב שניתנה מן השמים וגלגלה בחזרה בעקבות תפילתו של חכם, ואומר שהנס השני היה גדול יותר, שכן השמים נותנים אך אינם לוקחים בחזרה. המאמר רואה בכך את ההבדל בין ירידה מלמעלה לבין עלייה מלמעלה.

Taanit 25a:4 תענית כ"ה א:ד

אמר לה: ניקח לה דמיכל אכלי כולי עקמא אפתורא דמשלם ואנן אפתורא דמחסר. אמרה לה: ומה נעביד? בעי רחמי דנשקלינהו מינה. בעי רחמי ונשקליהו. תנא: גדול היה נס אחרון יותר מן הראשון. דגמירי, דמיהב יחבי מישקל לא שקלי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

תענית כה, א. וראה לעיל יז, ג. לקמן סו, ג.

13 אין לך עשב

ההערה מציגת שמקור מאמר חז"ל "אין לך עשב שאין לו מזל" מובא בקטע מוקדם זה בתורה אור. שם המאמר משמש להתבוננות בתפילה: המזלות המחיים את כל העולם הזה מקבלים מן השרים של מעלה, והם מקבלים ממדרגות גבוהות יותר ויותר, והכול ממלכותו של ה', שמקיימת את העולמות מאין ליש, והיא רק הארה ביחס לעצמותו.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ח, ד.

14 אין לך עשב שאין לו מזל

רבי שמעון מלמד שאין עשב שאין לו מזל בשמים שמכה בו ואומר לו: "גדל! " המאמר מביא זאת כדי להראות שכל דבר גשמי שואב את קיומו ממקור

רְבָא: וְכָל שְׂאִינוּ מְקַיִים דְּכָרִי חֲכָמִים, קְדוּשׁ הוּא דְּלֵא מִיְקָרִי, רְשַׁע נְמִי
לֵא מִיְקָרִי! אֲלֵא אֲמַר רְבָא: קְדִישׁ עֲצָמָהּ בְּמוֹתָרָהּ לָהּ.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

פסקה 7

22 נעוץ סופן בתחלתן

בספר יצירה נאמר על עשר הספירות: "נעוץ סופן בתחילתן ותחילתן
בסופן". המאמר משתמש בכך ביחס לכוח הצמיחה שבנשמות ישראל,
מלכות דאין סוף: הבחינה האחרונה, ששורשה בבחינה הראשונה ממש.

Sefer Yetzirah 1:7 ספר יצירה א"ז:

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחילתן בסופן כשלהבת
קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to
its beginning and its beginning linked to its end, just as the
flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and
there is not a second one, and before one what wilt thou
?count

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor
Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

23 אשה יראת ה'

הפסוק החותם את ספר משלי אומר: "שקר החן והבל היופי; אשה יראת ה'
היא תתהלל". המאמר מיישם זאת על כנסת ישראל, שהביטול שלה הוא
יראת ה'.

Proverbs 31:30 משלי ל"א:ל'

שֶׁקֶר הַחֵן וְהַבֵּל הַיּוֹפִי אִשָּׁה יִרְאַת־ה' הִיא תִתְהַלֵּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that
feareth the L-RD, she shall be praised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי ל, א.

פסקה 8

24 והתהוות הולד . . האב מזריע לובן

הגמרא מלמדת ששלושה שותפים באדם: הקדוש ברוך הוא, האב והאם;
האב מזריע את הלובן, שממנו באים העצמות, הגידים ועוד. המאמר
משתמש בכך כדי לתאר את המהות הנעלמת שהאב תורם.

Niddah 31a:9 נדה ל"א א"ט:

תנו רבנן: שְׁלֹשָׁה שוֹתֵפִין יֵשׁ בְּאָדָם — הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָבִיו, וְאִמּוֹ.
אָבִיו מְזַרֵּעַ הַלּוֹבֵן, שֶׁמֶמֶנּוּ עֲצָמוֹת, וְגִידִים, וְצִפְרָנִים, וּמוֹחַ שֶׁבְּרָאשׁוֹ,
וְלֹבֵן שֶׁבְּעֵינָיו. אִמּוֹ מְזַרְעַת אוֹדָם, שֶׁמֶמֶנּוּ עוֹר, וּבָשָׂר, וְשַׁעֲרוֹת, וְשִׁחּוֹר
שֶׁבְּעֵינָיו. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בוֹ רוּחַ, וְנִשְׁמָה, וְקִלְסָתָר פְּנִים, וְרִאשִׁית
הָעֵצִין, וְשִׁמְיַעַת הָאוֹזֵן, וְדְבוּר פֶּה, וְהַלּוּךְ רִגְלִים, וּבִינָה, וְהַשְׁכָּל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה לא, א.

25 לובן שממנו עצמות וגידין

הגמרא מלמדת ששלושה שותפים באדם: הקדוש ברוך הוא, האב והאם;
האב מזריע את הלובן, שממנו באים העצמות, הגידים ועוד. המאמר

18 שיש בו בהעלם תמונת הפרי

בסידור נאמר הדבר במפורש: "כמו שנראה בגרעין התפוח הנזרע צורת כל
התפוח על ידי כלי הראייה, כמבואר בספרי חכמת הטבע".

הערת קה"ת

בסידור קצא, ב: "כמו שרואים בגרעין התפוח הנזרע כל צורת התפוח ע"י
כלי ההבטה כמבואר בספרי הטבע". ובמאמרי אדה"צ פרשיות פי' שלח עי'
תרלד: "וכנאמר בספרי הפילוסופים". וראה ביאורו"ז קג, ב "בכלי
האצטרלוי"ב", וכ"ה במאמרי אדה"א שמות עי' ט.

19 עי"ז מתלבש בו כח הצומח להצמיח בדומה לגרעין

בתמליל האחר מובאת תוספת בסוגריים, המכנה זאת היסוד שעליו נשען
כל העניין: המצוות הן הזרעים שנפלו בשבירה אל היש, והן מתבררות
במלכות דאצילות, "עפר הארץ", באמצעות הביטול שבה. כך הן עולות
כמין, העלאה מלמטה, אל שורשן, מלכות דאין סוף, כדי להמשיך את כוח
הצמיחה שלה — תוספת של אור אין סוף, גדולה בהרבה מן האור המקורי.
לפי הדברים, תוספת האור הזאת גורמת לגילוי האורות הנעלמים, כשם
שכוח הצמיחה גורם לצמיחה.

הערת קה"ת

ראה במאמרי אדה"צ נביאים עי' צא שמוסיף: "(וזכר כלל זה שע"ז נשען כל
הענין דהיינו המצוות המה הזרעי' שנפלו בשבירה ליש ומבררי' במלי' דאצ"י
עפר הארץ ע"י מציאות הביטול שבה ונעשה מהן בחי' העלאת מ"ן לשרשו
מלי' דא"ס להמשיך כח הצומח דא"ס דהיינו תוס' אור א"ס המתוסף בתוי'
מרובה על העיקר . . ועוד זאת בתוס' אור המשכי' השפע דמלי' ד"ס במלי'
דאצ"י להוסיף אור שזה המי"ד [בכתי"י ב': המי"ד שזה התוס'] בתוס' אור גורם
סיבת הגילוי דהאורי' שהי' נעלמי' כמו הכח הצומח גורם סיבת הצמיחה
ודי"ל ודו"ק". ואולי תוספות ביאור לקמן נד, ד מיוסד על ביאור זה.

פסקה 6

20 כי האומר אחטא כו'

המשנה אומרת שמי שאומר "אחטא ואשוב, אחטא ואשוב" אין מספיקים
בידו לעשות תשובה. המאמר משתמש בכך כדי להראות שאתכפיא אינה
יכולה להתייחס לרע גמור.

Yoma 85b:7-8 יומא פ"ה ב"ז:ח'

... תְּשׁוּבָה — מְכַפֵּרַת עַל עֲבִירוֹת קְלוֹת: עַל עֲשָׂה, וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. וְעַל
הַחֲמוּרוֹת הוּא תּוֹלָה, עַד שְׂכִיבָא יוֹם הַכַּפּוּרִים וַיִּכְפֹּר. הָאוֹמֵר: אֲחַטָּא
וְאָשׁוּב, אֲחַטָּא וְאָשׁוּב — אֵין מְסַפִּיקִין בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. אֲחַטָּא וְיוֹם
הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר — אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם
— יוֹם הַכַּפּוּרִים מְכַפֵּר, עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרֵי — אֵין יוֹם הַכַּפּוּרִים
מְכַפֵּר, עַד שְׂרִיפָה אֶת חֲבִירוֹ. דְּרִישׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: "מְכַל
חֲטָאֵתִיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ". עֲבִירוֹת שְׁבִין אָדָם לְמָקוֹם — ...

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

יומא פה, ב.

21 במותר לך

רבא מסביר את קריאת התורה לקדושה במילים: "קדש עצמך במותר לך".
המאמר רואה בריסון זה בדברים המותרים את המשמעות האמיתית של
אתכפיא — ביטול היש לאין.

Yevamot 20a:15 יבמות כ"א ט"ו

איסור קדושה — שְׁנִיּוֹת מִדְּבָרִי סוֹפְרִים, וְאִמְאִי קָרִי לְקַה אִיסוֹר
קְדוּשָׁה? אֲמַר אֲבִי: כָּל הַמְקַיִים דְּכָרִי חֲכָמִים נִקְרָא קְדוּשָׁה. אֲמַר לְקַה

משתמש בכך כדי לתאר את המהות הנעלמת שהאב תורם.

Niddah 31a:9 נדה ל"א א"ט:

תנו רבנן: שְׁלֹשָׁה שוֹתְפִין יֵשׁ בְּאֶדָם — הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָבִיו, וְאִמּוֹ. אָבִיו מְזַרֵּעַ הַלֹּכֶן, שֶׁמֶמְנוּ עֲצָמוֹת, וְגִידִים, וְצִפְרָנִים, וּמוֹחַ שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, וְלֹכֶן שֶׁבְּעֵינוֹ. אִמּוֹ מְזַרֵּעַת אוֹדָם, שֶׁמֶמְנוּ עוֹר, וּבָשָׂר, וּשְׁעָרוֹת, וְשִׁחּוֹר שֶׁבְּעֵינוֹ. וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בוֹ רוּחַ, וְנִשְׁמָה, וּקְלִסְתָּר פָּנִים, וְרֵאשִׁית הָעֵצִין, וְשִׁמְיעַת הָאוֹזִין, וְדַבּוּר פֶּה, וְהַלּוּה רִגְלִים, וּבִינָה, וְהַשְׁכָּל.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה לא, א. וראה לעיל ו, ב.

26 אוכל ממה שאמו אוכלת

הגמרא מתארת את העובר, ש"אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה". המאמר משתמש בכך כדי לתאר את חלקה של האם בהבאת צורתו הנעלמת של הילד לידי גילוי.

Niddah 30b:18 נדה ל"ב י"ח

דַּרְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָאִי: לָמָּה הוֹלֵךְ דּוֹמָה בְּמַעֲי אִמּוֹ — לְפָנֶקֶס שֶׁמְקוּפָּל, וּמוֹנָח יָדָיו עַל שְׁתֵּי צַדָּעָיו, שְׁתֵּי אֲצִילָיו עַל שְׁתֵּי אֲרָכּוּבוֹתָיו, וּשְׁנֵי עַקְבָּיו עַל שְׁתֵּי עֲגוּבוֹתָיו, וְרֹאשׁוֹ מוֹנָח לוֹ בֵּין בְּרַקְיוֹ, וּפְּטוֹ סָתוּם, וְטַבּוּרוֹ פְּתוּחַ. וְאוֹכֵל מִמָּה שֶׁאִמּוֹ אוֹכֵלָתָּהּ, וְשׁוֹתָהּ מִמָּה שֶׁאִמּוֹ שׁוֹתָהּ, וְאִינוּ מוֹצִיא רָעִי שָׁמָּה יִהְיֶה אֵת אִמּוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁיֵּצֵא לְאוֹר הָעוֹלָם — נִפְתָּח הַסָּתוּם, וְנִסְתָּם הַפְּתוּחַ, שֶׁאֵלְמָלָא כֵּן אִינוּ יָכוֹל לָחִיּוֹת אֶפְּיָלוֹ שְׁעָה אַחַת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

10 פסוקה

27 אשה יראת היא תתהלל

"אִשָּׁה יִרְאֵת ה' הִיא תִתְהַלֵּל". המאמר מפרש את המילים "היא תתהלל" בעברית כ"היא תאיר".

Proverbs 31:30 משלי ל"א:ל'

שֶׁקֶר הַחַן וְהַכֵּל הִיפִי אִשָּׁה יִרְאֵת־ה' הִיא תִתְהַלֵּל:

Grace is deceitful, and beauty is vain; But a woman that feareth the L-RD, she shall be praised

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

28 בהלו נרו

איוב נזכר בימים "בהלו נרו עלי ראשי". המאמר משתמש במילה "בהלו", שמשמעותה "האיר", כדי להראות שגם שורש המילה "תתהלל" פירושו להאיר.

Job 29:3 איוב כ"ט:ג'

בְּהִלּוֹ נֵרוֹ עָלַי רֹאשִׁי לְאוּרוֹ אֶלְךָ חֹשֶׁךְ:

When His lamp shined above my head, And by His light I walked through darkness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כט, ג.

11 פסוקה

29 אשרי מי שבא לכאן

בתלמוד מסופר שחכם שחזר מחזיון של כמעט־מוות דיווח כי שמע בעולם העליון: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו". המאמר מיישם זאת על

התורה כעל זרע שיש להיקלט כדי לצמוח.

Pesachim 50a:7-8 פסחים נ"א:ז-ח'

וְשִׁמְעָתִי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: אֲשֶׁרִי מִי שֶׁבָּא לְכָאן וְתִלְמוּדוֹ בְּיָדוֹ. וְשִׁמְעָתִי שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: הָרוּגִי מַלְכוּת אֵין אָדָם יָכוֹל לַעֲמוֹד בְּמַחֲצֵתָן. (ומאן) גִּינְהוּ? אֵילִימָא רַבִּי עֲקִיבָא וְחִבְרִיּוֹ — מִשּׁוּם הָרוּגִי מַלְכוּת וְתוֹ לֹא? אֶלָּא: הָרוּגִי לוֹד.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

פסחים נ, א.

12 פסוקה

30 אור זרוע לצדיק

בזמור נאמר: "אור זרוע לצדיק, ולישרי לב שמחה". המאמר קורא את המילה "זרוע" כפשוטה: אור התורה והמצוות הוא כעת זרע, ובעתיד יתגלה כפרי.

Psalms 97:11 תהילים צ"ז:יא

אוֹר זָרַע לְצִדִּיק וְלִישְׁרֵי־לֵב שִׁמְחָה:

Light is sown for the righteous, And gladness for the upright in heart

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהילים צז, יא. בלקו"ת בשלח ב, א מצייין לכאן.

31 ומלאו פני תבל תנובה

הפסוק "הבאים ישרש יעקב, יציץ ופרח ישראל" מסתיים במילים "ומלאו פני תבל תנובה". כאן המאמר מיישם אותו על הפירות העתידיים של התורה והמצוות.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו

הַבָּאִים יִשְׁרֹשׁ יַעֲקֹב וְיִצְיֹץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלְּאוּ פְּנֵי־תֵבֶל תְּנוּבָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 כחשיכה כאורה

בעל הזמור אומר שהחושך אינו מחשיך לפני ה': "ולילה כיום יאיר, כחשיכה כאורה". המאמר מיישם זאת על אור סובב כל עלמין, שלפניו אפילו המוות אינו מחסום.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשֶׁיךָ מִמֶּךָ וְלֵילָה כִּיּוֹם יֵאִיר כְּחֹשֶׁכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

33 כי — והנה יש ב' בחי' מקיפים

אור התורה מעלה שאלה על המקיף שאינו משפיע על הכלי: עדיין אפשר לומר שהוא קרוב יותר מן הבחינה שבאמצעותה סובב כל עלמין מחיה אפילו את הרע. הוא מפנה לביאור הנוסף על "יביאו לבוש מלכות" ומשאיר את העניין לעיון נוסף.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת ראה ע' תתט: "וצ"ע בענין המקיף שאין הכלי מתפעל ממנו דמ"מ אפ"ל שקרוב יותר מבחי' מה שסוכ"ע מחי' גם את הרע והמיי. ועי'

פסוקה 16

38 כאשר השמים החדשים

נבואת הסיום של ישעיהו מדברת על "השמים החדשים והארץ החדשה" שיעמדו לפני ה'. המאמר קורא את השמים החדשים כמקיפים חדשים, המתגלים כאשר המקיפים הנוכחיים נמשכים פנימה.

Isaiah 66:22 ישעיהו ס"ו:כ"ב

כִּי כְאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה עֲמָדִים לִפְנֵי נְאֻם-ה' כֵּן יַעֲמֹד זַרְעֲכֶם וְשִׁמְכֶם:

For as the new heavens and the new earth, which I will make, shall remain before Me, saith the L-RD, so shall your seed and your name remain

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י סו, כב.

39 שוכני עפר יחיו

ישעיהו מתנבא: "יחיו מתוך... הקיצו ורננו שוכני עפר". המאמר מסתמך על כך בהקשר של תחיית המתים שתיבא עמה האור הגדול שלעתיד לבוא.

Isaiah 26:19 ישעיהו כ"ו:י"ט

יִחְיֶה מִתֵּיךְ נִבְלָתִי יְקוֹמֹן הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ שְׂכְנֵי עֶפֶר כִּי טַל אֹרֶת טַלְךָ וְאָרֶץ רִפְאִים תִּפְּלִי:

Thy dead shall live, my dead bodies shall arise— Awake and sing, ye that dwell in the dust— For Thy dew is as the dew of light, And the earth shall bring to life the shades

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 כחשיכה כאורה

"כחשיכה כאורה" לפני ה'. המאמר מביא זאת כסיבה לכך שאור העתיד מגיע אפילו אל המתים.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם-חֹשֶׁךְ לֹא-יִחְשֶׁיךָ מִמֶּךָ וְלַיְלָה כִּיֹּם יֹאִיר כְּחֹשֶׁכָה כְּאוֹרָה:

Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 אוכל ממה שאמו אוכלת

התלמוד מתאר את העובר, ש"אוכל ממה שאמו אוכלת ושותה ממה שאמו שותה". המאמר משתמש בכך כדי להראות שהילד גדל מכוחה של אמו, ובכל זאת יכול לעלות עליה.

Niddah 30b:18 נדה ל"ב:י"ח

דַּרְשׁ רַבִּי שְׁמֵלָא: לְמָה הוּלַד דּוּמָה בְּמַעַי אִמּוֹ — לְפָנֶקֶס שְׁמִקּוּפָל, וּמוֹנָח דִּידּוֹ עַל שְׁתֵּי צִדָּעָיו, שְׁתֵּי אֲצִילָיו עַל שְׁתֵּי אֲרָכוּבוֹתָיו, וּשְׁנֵי עֲקָבָיו עַל שְׁתֵּי עֲגֻבוֹתָיו, וְרָאִישׁוֹ מוֹנָח לוֹ בֵּין בְּרָכָיו, וּפְיוֹ סָתוּם, וְטַבּוּרוֹ פְּתוּחַ. וְאוֹכֵל מִמָּה שְׁאָמוֹ אוֹכֵלָת, וְשׁוֹתָה מִמָּה שְׁאָמוֹ שׁוֹתָה, וְאִינוּ מוֹצִיא רֵעִי שְׂמָא יִהְרֹג אֶת אִמּוֹ. וְכִינּוֹ שִׁצְצָא לְאוּרֵי הָעוֹלָם — נִפְתָּח הַסֶּתוּם, וְנִסְתָּם הַפְּתוּחַ, שְׁאֵלְמָלָא כֵּן אִינוּ יָכוֹל לְחִיּוֹת אֲפִילוּ שְׂעָה אַחַת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

נדה ל, ב.

בהתוסי ביאור ע"פ יביאו לבוש מלי, וצ"ע". בענין ב' מקיפים — בלקו"ת בהר מד, ג. בלק עב, ד. מציין לכאן.

פסוקה 13

34 ואינו מאיר בפנימי כלל

לקוטי תורה מפנה בחזרה למאמר זה. הוא מסביר שסובב כל עלמין, אף שאינו מתלבש בעולמות, עדיין שייך לקטגוריה של עולמות, משום שהוא מקיף אותם ומחיה אותם; בדומה לשמים, המקיפים את הארץ, שגם הם מוגבלים. עצמות ה' אינה רק למעלה מבחינת האור המאירה כסובב. לעתיד לבוא יתגלה בפנימיות מה שכעת הוא בבחינת סובב, ויימשך סובב ממדרגה גבוהה עוד יותר: "השמים החדשים" שבמאמר זה ו"השופר הגדול".

הערת קה"ת

בלקו"ת ר"ה נט, ג מציין לכאן.

35 אכל בי עשרה שכינתא שריא

בתלמוד נאמר שהשכינה שורה על כל התכנסות של עשרה. המאמר מביא נוכחות זו כדוגמה לאור מקיף.

Sanhedrin 39a:11 סנהדרין ל"ט א:י"א

אָמַר לָקַה קִיסַר לְרַבִּין גְּמִילָאֵל: אֲמַרְתוּ כָּל בִּי עֲשֶׂרָה שְׂכִינָתָא שְׂרִיא, כְּמָה שְׂכִינָתָא אִיקָא? קִרְיָיָה לְשִׁמְעִיָה, מְחָא בְּקָה בְּאַפְתָּקָא. אָמַר לָקַה: אֲמַאי עַל שְׂמָשָׁא בְּבִיתָיָה דְּקִיסַר? אָמַר לָקַה: שְׂמָשָׁא אַכּוּלִי עֲלִמָּא נִיחָא. וּמָה שְׂמָשָׁא דְּחַד מִן אֶלְף אֶלְפִי רְבּוּא שְׂמָשִׁי דְּקָמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא נִיחָא אַכּוּלִי עֲלִמָּא, שְׂכִינָתָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

סנהדרין לט, א. ראה אנה"ק סי' כג תניא פרק ו. לקוטי שיחות ח"ב ע' 645 הערה ג.

פסוקה 15

36 משא"כ לעתיד לבא

הקטע משווה בין השופר של ראש השנה לבין העתיד לבוא, שעליו נאמר: "ביום ההוא ייתקע בשופר גדול". השופר של ימינו ממשיך מסובב כל עלמין, אך הוא נקרא רק "שופר", שכן הסובב, מכיוון שהוא מקיף את העולמות, עדיין שייך למדרגתם; בעתיד, מה שכיום הוא סובב יתגלה בפנימיות, ויימשך סובב ממדרגה שלמעלה מכל העולמות. לקוטי תורה קושר זאת ל"שמיים חדשים" שבמאמר זה.

הערת קה"ת

ראה לקו"ת ר"ה נט, ג.

37 ונגולו כספר השמים

ישעיהו מנבא ש"השמים ייגולו כמגילה". המאמר מפרש את "השמים" כמקיפים הנוכחיים, שיומשכו פנימה ויפנו מקום להתגלות נעלית יותר.

Isaiah 34:4 ישעיהו ל"ד:ד

וְנִמְקוּ כָּל-צִבְכָּא הַשָּׁמַיִם וְנִגְלוּ כְּסֵפֶר הַשָּׁמַיִם וְכָל-צִבְכָּאם יִבּוֹל כְּנֵבֶל עֵלָה מִקָּפוֹ וְכִנְבֵּלֶת מִתְאַנָּה:

And all the host of heaven shall moulder away, And the heavens shall be rolled together as a scroll; And all their host shall fall down, As the leaf falleth off from the vine, And as a falling fig from the fig-tree

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ישע"י לד, ד.

פסוקה 17

42 וכדפי רש"י על פסוק ישקני מנשיקות פיהו

בפסוק נאמר: "ישקני מנשיקות פיהו, כי טובים דודיך מיין". המאמר מצטט את הפסוק על פי פירוש רש"י עליו.

Song of Songs 1:2 שיר השירים א:ב

ישקני מנשיקות פיהו כייטובים דדיך מיין:

Let him kiss me with the kisses of his mouth— For thy love is better than wine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש א, ב "ומוכסחים מאתו להופיע עוד עליהם לבאר להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה ומחלים פניו לקיים דברו".

43 ישקני מנשיקות פיהו

רש"י כותב שישאל, בזכרם את מתן תורה, בטוחים שהי' יתגלה אליהם שוב "לפרש להם סוד טעמיה ומסתר צפונותיה". המאמר רואה בכך את גילויי "הטעם" של המצוות לעתיד לבוא.

Rashi on Song of Songs 1:2-3 רש"י על שיר השירים א:ב-ג

ישקני מנשיקות פיהו. זה השיר אומרת בפיה בגלותה ובאלמנותה: "מי יתן וישקני המלך שלמה מנשיקות פיהו כמו מאז, לפי שיש מקומות שנושקין על גב היד ועל הכתף, אך אני מתאנה ושוקקת להיותו נוהג עמי כמנהג הראשון, כהתן אל פלה, פה אל פה: כי טובים. לי דודיך מכל משתה יין ומכל ענג ושמחה. ולשון עברי הוא להיות כל סעדת ענג ושמחה נקראת על שם היין, כענין שנאמר "אל בית משתה היין", "בשיר לא ישתו ...

Let him kiss me with the kisses of his mouth. She recites this song with her mouth in her exile and in her widowhood, "If only King Shlomo would kiss me with the kisses of his mouth as of yore," because in some places they kiss on the back of the hand or on the shoulder, "but I desire and wish that he behave with me as his original behavior, like a bridegroom with a bride, mouth to mouth." as in Bereishis 27:26 and ... Ibid. 29:11, and in many other

The Metsudah Five Megillot, Lakewood, N.J., 2001 (CC-BY) • The Metsudah Five Megillot, Lakewood, N.J., 2001 (CC-BY)

פסוקה 18

44 לכל תכלה ראיתי קץ

בעל התהילים אומר שלכל דבר יש קץ, אך מצוות ה' רחבה עד מאוד. המאמר מפרש את החלק הראשון כביטוי להשגה המוגבלת של הנבראים, ואת החלק השני כמתייחס למצוות כפי שהן למעלה, כלי לאור אין סוף.

Psalms 119:96 תהילים קי"ט:צ"ו

לכל תכלה ראיתי קץ רחבה מצותך מאד:

I have seen an end to every purpose; but Thy commandment is exceeding broad

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קיט, צו.

45 פי לכל תכלה

ההערה מפנה למקומות האלה באור התורה, שבהם מתבאר עוד הפסוק

"לכל תכלה ראיתי קץ".

הערת קה"ת

ראה אזה"ת בראשית כרך ג תקה, ב. בלק ע' תתקנה.

46 ומלאכים . . נבראים ובע"ג

בסוף איגרת זו מתבאר אותו פסוק. "רחבה מצותך מאד" היא מצוות הצדקה, כלי רחב מאד שבו יאיר אור אין סוף בלי גבול לעתיד לבוא; "לכל תכלה ראיתי קץ" היא כלות הנפש בגן עדן, שיש לה קץ וגבול, שכן בגן עדן מדרגות רבות זו למעלה מזו.

הערת קה"ת

ראה אגה"ק ססי"ז.

47 ארוכה מארץ מדה

הפסוק אומר על חכמת ה': "מידתה ארוכה מן הארץ ורחבה מני ים". המאמר מפרש את "ארוכה" כירידת התורה דרך העולמות.

Job 11:9 איוב י"א:ט'

אַרְכָּה מֵאַרְצַּי מִדָּה וּרְחֹבָהּ מִנִּיָּם:

The measure thereof is longer than the earth, and broader than the sea

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יא, ט.

פסוקה 19

48 קדש ישראל לה' ראשית תבואתה

"ישראל קודש לה', ראשית תבואתו". כאן המאמר מסביר שישאל הם "ראשית", משום שהם המקור שממנו צומחת התבואה — התורה כפי שהיא למטה.

Jeremiah 2:3 ירמיהו ב:ג

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רִאשִׁית תְּבוּאָתָהּ כְּלִיאֲכִלֵּי יֶאֱשָׁמוּ רָעָה תִּבְאֵי אֲלֵיהֶם נֹאֲמֵהּ:

Israel is the L-RD'S hallowed portion, His first-fruits of the increase; all that devour him shall be held guilty, evil shall come upon them, saith the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 20

49 הבאים ישרש יעקב ופרח ישראל

ישעיהו מתנבא שלעתיד לבוא יעקב ישרש וישראל יציץ ויפרח, והעולם כולו יתמלא תבואה. המאמר מפרש את ההשרשה כמדרגתו של יעקב, ואת הפריחה כמדרגתו של ישראל.

Isaiah 27:6 ישעיהו כ"ז:ו

הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב וַיִּצְיַץ ויִּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלְאוּ פְּנֵי־תֵבֶל תְּנוּבָה:

In days to come shall Jacob take root, Israel shall blossom and bud; And the face of the world shall be filled with fruitage

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

50 ישראל לי ראש

ההערה מפנה חזרה לעמוד 50d, שבו מסבירה תורה אור את "ישראל, לי ראש" כבחינת חכמה. שם נאמר שעצמות החכמה העליונה אינה ניתנת להשגה; רק נצח, הוד ויסוד של אבא מאירים כמקור לעולמות ונקראים

55 ועיניו מתפעל במוחו

שם מעיר הצמח צדק: "באמת, משמעות לשון הפסוק 'אחרי לבבכם ואחרי עיניכם' היא שההתחלה היא מן הלב". הדבר הפוך מן הסדר המתואר כאן, שבו התהליך מתחיל בעין ועובר דרך המוח אל הלב.

הערת קה"ת

עי באוה"ת פ' עקב ע' תרכא "ובאמת לשון הפסוק אחרי לבבכם ואחרי עיניכם משמע שההתחלה מן הלב", ע"ש.

פסקה 21

56 תפלות אבות תקנום

דעה אחת בתלמוד גורסת שהתפילות הימיות תוקנו על ידי האבות: אברהם יתקן את תפילת הבוקר, יצחק את תפילת אחר הצהריים ויעקב את תפילת הערב. המאמר מוסיף שיעקב כולל את התכונות של שני האחרים.

Berakhot 26b:4-5 ברכות כ"ו ב:ד-ה'

איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום. רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. תנא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, ותנא כוותיה דרבי יהושע בן לוי. תנא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא: אברהם תקן תפלת שחרית, שנאמר: "וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם", ואין "עמידה" אלא תפלה, שנאמר: "ויעמד פינקס ויפלל".

It has been reported : R. Jose b. R. Hannina said : The Patriarchs instituted the Tefillot. R. Joshua b. Levi said: The Tefillot were instituted to correspond with the continual sacrifices. There is a teaching in agreement with both of them. There is a teaching in agreement with R. Jose b. R. Hannina: Abraham instituted the morning Tefillah; as it is said, "And Abraham got up early in the morning to the place where he had stood" (Gen. xix. 27) — "standing" means prayer; as it is ... said, "Then

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות כו, ב.

57 תתן אמת ליעקב

הנביא מסיים: "תיתן אמת ליעקב, חסד לאברהם". המאמר קושר את האמת, שהיא תורה, ליעקב.

Micah 7:20 מיכה ז:כ'

תתן אמת ליעקב חסד לאברהם אשר נשבעת לאבותינו מימי קדם:

Thou wilt show faithfulness to Jacob, mercy to Abraham, As Thou hast sworn unto our fathers from the days of old

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מיכה ז, ב.

58 ואין אמת אלא תורה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח.

59 ואין אמת אלא תורה

הערת קה"ת מפנה לפסוק זה כמקור לזיהוי האמת עם התורה. המאמר משתמש בו כדי להראות שהתורה כוללת את התכונה של יעקב, לחבר בין

"ישראל סבא", ואילו יעקב, שמקורו ב"אחוריים" של אבא המתלכשים בתבונה, נקרא בנו של ישראל זה.

הערת קה"ת

נסמן לעיל ג, ד.

51 הקל קול יעקב

יצחק ממשש את יעקב המחופש לעשו ואומר: "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו". המאמר רואה בקול את תכונתו של יעקב, המחבר בין הרוחני לגשמי.

Genesis 27:22 בראשית כ"ב:כ

ויגש יעקב אלי יצחק אביו וימשהו ויאמר הקל קול יעקב והידיים ידי עשו:

And Jacob went near unto Isaac his father; and he felt him, and said: 'The voice is the voice of Jacob, but the hands are the hands of Esau

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית כז, כב.

52 עינא ולבא תרין סרסורי דחטאה

ההערה מפנה לשם להופעה נוספת של האמירה שהעין והלב הם שני הסרסורים של העבירה.

הערת קה"ת

ירושלמי ברכות א, ה. מאמרי אדה"א שמות ח"א ע"כ.

53 עינא ולבא תרין סרסורי דחטאה

התלמוד הירושלמי מכנה את העין ואת הלב "שני סרסורי עבירה". המאמר משתמש באמירה זו כדי להתחקות אחר האופן שבו תשוקה עוברת מן העין אל המוח והלב, ולבסוף אל הדיבור.

Jerusalem Talmud Berakhot 1:5 תלמוד ירושלמי ברכות א:ה'

54 העין רואה והלב חומד

על הפסוק "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" כותב רש"י שהלב והעיניים הם מרגלי הגוף וסרסורי העבירה שלו: "העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות". המאמר מצטט את דבריו כשהוא מתחקה אחר מעבר התשוקה מן העין אל הלב.

Rashi on Numbers 15:39 רש"י על במדבר ט"ו:ל"ט

וזכרתם את כל מצות ה'. שמנזן גימטריא של ציצית שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג (תנחומא): ולא תתורו אחרי לבבכם. כמו "מתור הארץ" (במדבר י"ג); הלב והעיניים הם מרגלים לגוף, מסרסרים לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העברה (תנחומא):

AND YE SHALL REMEMBER ALL THE מצות ה' will remind ציצית COMMANDMENTS OF THE L-RD — The one of all the commandments because the numerical value is six hundred, and there are ציצית of the letters of the word eight threads and five knots in the fringes, so that you have six hundred and thirteen, which is also the number of the commandments of the Torah — ולא תתורו אחרי לבבכם — The verb — "and they re- turned from searching (מתור) ...

Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman -- corrected vocalization (Public Domain) • Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain)

63 ישראל לי ראש

כמו בהערה על פסוק 20, ההערה מפנה בחזרה לעמוד 50d, שם תורה אור מסביר את "ישראל, לי ראש" כבחירת חכמה.

הערת קה"ת
נסמן לעיל נ, ד.

64 כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות פי"ג מ"ט.

65 כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת

המשנה מלמדת שמי שיראת החטא שלו קודמת לחכמתו — חכמתו מתקיימת. המאמר מפרש את יראת החטא כאתכפיה וביטול, הקרקע שבה החכמה, האור הגלוי, משתרשת ומתקיימת.

Pirkei Avot 3:9 משנה אבות ג' ט'

רבי חנינא בן דוסא אומר, כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת. הוא היה אומר, כל שמעשיו מרבין מחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו מרבה ממעשיו, אין חכמתו מתקיימת:

Rabbi Hanina ben Dosa said: anyone whose fear of sin precedes his wisdom, his wisdom is enduring, but anyone whose wisdom precedes his fear of sin, his wisdom is not enduring. He [also] used to say: anyone whose deeds exceed his wisdom, his wisdom is enduring, but anyone whose wisdom exceeds his deeds, his wisdom is not enduring.

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

הפכים.

Jerusalem Talmud Rosh Hashanah 3:9 תלמוד ירושלמי ראש השנה ג' ט'

... בר נש ביש הוא. כי דור תהפוכות המה. רבי לוי בשם רבי חמא בר חנינא. והיה הנשוח אין כתוב כאן אלא כל הנשוח. אפילו נשיכת כלב. אפילו נשיכת נחש. ולא דמא. נשיכת כלב וראה. נשיכת נחש והביט. רבי יודה גזירא בשם רבי אהא. נשיכת כלב שאינו ממינו. וראה. נשיכת נחש שהוא ממינו. והביט. ורבנן אמרי. נשיכת כלב שאינו מחלחל. וראה. נשיכת נחש שהוא מחלחל. והביט.

MISHNAH: Similarly, the Eternal said to Moses, yourself make a poisonous snake and put it on a pole. 21:8., etc. Does the snake kill or the snake make live? But in times when Israel look upwards and make their thought subservient to their Father in Heaven they were healed, otherwise they were rotting. HALAKHAH: . rabba 31(8). Rabbi Yasa said, in four places it is said "make for yourself." In three it is explicit, one is not explicit. Make yourself an ark ... of gopher wood. 6:14.. Make yourself two silver

The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY) • The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY)

60 כה אמר ה' בוראך יעקב

"כה אמר ה' בוראך יעקב ויוצרך ישראל". המאמר מצמיד את יעקב לבריאה ואת ישראל ליצירה.

Isaiah 43:1 ישעיהו מ"ג:א'

ועתה כה־אמר ה' בראך יעקב ויצרך ישראל אלי־תירא כי גֵּאלְתִּיךָ קִרְאתִי בְשֵׁמִי לִי־אֵתָהּ:

But now thus saith the L-RD that created thee, O Jacob, And He that formed thee, O Israel: Fear not, for I have redeemed .thee, I have called thee by thy name, thou art Mine

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 יוצר אור ובורא חשך

ה' אומר שהוא "יוצר אור ובורא חושך". המאמר משתמש בכך כדי לקשר בין יצירה לאור, שהיא הבחינה של ישראל, ובין בריאה לחושך, שהיא הבחינה של יעקב.

Isaiah 45:7 ישעיהו מ"ה:ז'

יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא רע אני ה' עשה כל־אלה:

I form the light, and create darkness; I make peace, and create evil; I am the L-RD, that doeth all these things

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישעיי מה, ז.

פסוק 22

62 שבכל דבר יש חומר וצורה

הקטע הזה מסביר שבכל דבר יש חומר וצורה: החומר, הדבר בכללותו — כגון שמים, ארץ, שמש או ירח — נברא בדבר ה' יש מאין ליש, ואילו צורתו, תבניתו ומראהו נעשו ברצון ה' (חפץ), שלא התגלה בדיבור.

הערת קה"ת
ראה לעיל מא, ד.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, דרך, מקורות מצוטטים, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); The Metsudah Five Megillot, Lakewood, N.J., 2001 (CC-BY); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman -- corrected vocalization (Public Domain); Pentateuch with Rashi's commentary by M. Rosenbaum and A.M. Silberman, 1929-1934 (Public Domain); The Jerusalem Talmud, edition by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); The Jerusalem Talmud, translation and commentary by Heinrich W. Guggenheimer. Berlin, De Gruyter, 1999-2015 (CC-BY); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/ (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309).

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/shemos/7/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק